

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-85.1-27>

УДК 004.775:316.774

Шарова Т.М., Шаров С.В.

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ІНФО-МЕДІЙНА ГРАМОТНІСТЬ ДЛЯ ОСВІТЯН: ОГЛЯД ОНЛАЙН КУРСІВ НА ПЛАТФОРМІ PROMETHEUS

Анотація. Стаття присвячена огляду структури та освітнього контенту онлайн курсів з медіа грамотності на платформі Prometheus. Виявлено, що уявлення про реальний світ споживач часто формує за допомогою засобів масової інформації. Однак не завжди запропонована йому інформація є правдивою, що негативно впливає на думки та поведінку споживача. Тому реалії інформаційного суспільства актуалізують потребу в набутті спеціальних компетентностей, пов'язаних з критичним ставленням до інформації. Зазначається, що сучасна людина повинна вміти шукати потрібну інформацію, розпізнавати фейки, бути стійким до маніпулятивних впливів. Одним із засобів реалізації медіаосвіти є платформи масових відкритих онлайн курсів. У статті здійснюється огляд трьох курсів, описується структура онлайн курсів та аналізується їх освітній контент.

Ключові слова: онлайн освіта, медіаграмотність, інформація, масові відкриті онлайн курси, платформа Prometheus.

Sharov Sergii, Sharova Tetiana

Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

INFORMATION AND MEDIA LITERACY FOR TEACHERS: OVERVIEW OF ONLINE COURSES ON THE PROMETHEUS PLATFORM

Summary. The article is devoted to an overview of the structure and educational content of online courses on the Prometheus platform, which used for increasing level of info-media literacy of users. It is noted that the rapid technological and information development of society increases the ability of society to exchange information between participants in communication, the formation of new relationships between users, access to large amounts of data. It was found that the consumer often forms an idea of the real world with the help of the media. However, the information offered to him is not always true, which has negative influence to thoughts and behavior of the consumer. Therefore, the realities of the information society actualized purpose for acquiring special competencies related to a critical attitude to information. Modern man must be able to search for the necessary information, recognize fakes, be resistant to manipulative influences. Media education helps to solve the problem of increasing the level of media literacy among consumers of information. It was found that this category is a necessary component of the educational process in higher education, is implemented through appropriate technologies and tools, training and electronic educational resources. One of the means of media education is the platform of mass open online courses. It was found that Ukrainian-language educational platforms provide the principle of open education, are free and accessible to any user. The article reviews three media literacy courses on the Prometheus online platform. Describes the structure and analyzes the educational content of the courses «Media Literacy: Practical Skills», «Media Literacy for Educators», «Access to Public Information: from A to Z». It is noted that they all contain different educational material, provide testing, viewing video lectures lasting 5-15 minutes, have the same navigation bar. After successfully passing the tests for each of the courses, you can get an electronic certificate. In the future, we expect to obtain and analyze empirical data on the impact of online media literacy courses on the level of info-media literacy of higher education students.

Keywords: online education, media literacy, information, mass open online courses, Prometheus platform.

Постановка проблеми. Визнання інформації в якості одного із основних нематеріальних ресурсів призвело до підвищення її ролі у виробничій, освітній, соціально-гуманітарній діяльності, при формуванні суспільної думки тощо. В умовах збільшення кількості інформаційних потоків, які кожного дня потрібно обробляти звичайній людині, актуалізується необхідність критичного ставлення до інформації та її наслідків. Така специфічна здатність отримала назву інфо-медійна грамотність, що є одним із необхідних компонентів сучасного громадянина, який через свою суспільну думку та вчинки впливає на розбудову держави та суспільства.

Останнім часом широку популярність знайшли масові відкриті онлайн курси, які пропонують слухачам скористатися різноманітними тематичними онлайн курсами, у тому числі з медіаграмотності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У роботі В. Іванова, О. Шкоби здійснено ґрунтовний аналіз термінів «медіаосвіта» та «медіаграмотність». Застосування медіаосвітніх технологій та засобів медіаосвіти відображено у роботах О. Семеног, М. Ячменик (підготовка майбутніх вчителів-словесників), С. Ізбаш (підготовка майбутніх магістрів освіти), Д. Фатеевої (підготовка здобувачів вищої освіти нефілологічних спеціальностей) та ін.

Переваги та недоліки, а також особливості використання масових відкритих онлайн курсів у освітньому просторі України досліджували В. Осецький, І. Татомир, О. Хорольський, Г. Кузьменко, І. Бацуровська, Л. Панченко та інші науковці. Водночас, в умовах збільшення уваги до можливостей дистанційного навчання актуальним є огляд онлайн курсів, які дозволяють підвищити рівень медіаграмотності слухачів.

Метою статті є контент-аналіз онлайн курсів, що розташовані на онлайн платформі Prometheus та присвячені опануванню навичок медіаграмотності.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства, хмарних технологій, мережі Інтернет спостерігається суттєве збільшення комунікаційних процесів між індивідами, групами людей, державами тощо. Ця тенденція набула глобального характеру у вигляді масової соціальної комунікації. Під цим поняттям І. Білан розуміє виробництво та поширення соціальної інформації з метою формування певної суспільної думки та відповідної поведінки [1, с. 173]. Соціальна інформація поширюється за допомогою спеціальних інститутів, засобів масової інформації (ЗМІ), виконуючих роль інформаційного фільтра, через який потрібна інформація доноситься до споживача.

Дійсно, розширення комунікаційних процесів відкриває значні перспективи для обміну інформацією, утворення нових соціальних зв'язків, усунення певних обмежень у спілкуванні на відстані, репрезентації власного потенціалу та ін. Водночас, у звичайного громадянина виникають труднощі в обробці та засвоєнні значної кількості інформації [5, с. 66], що присутня на сторінках газет, телебаченні, у віртуальному просторі Інтернет. Тому відбувається певне делегування функцій виокремлення корисної інформації засобам масової інформації, які формують певні уявлення про дійсний стан справ.

На жаль, сьогодні ми спостерігаємо непоодинокі випадки спотворення інформації, внаслідок чого іноді реальна картина світу значно відрізняється від картини віртуальної. Щоб захистити себе від повністю/частково неправдивої інформації, треба розвивати в собі здатності до критичного сприйняття інформації; розуміння впливу різного роду маніпуляцій з боку інших людей та ЗМІ; перевірки інформації з декількох джерел; пошуку потрібної та корисної інформації для вирішення робочих та побутових завдань. Такі здатності зазвичай називають медіаграмотність або інфо-медійна грамотність.

Процес підвищення рівня медіаграмотності споживача інформації отримав назву медіаосвіти, яка в умовах інформаційного суспільства набула значної актуальності. Це пояснюється деякими об'єктивними факторами, а саме: можливістю масової комунікації впливати на суспільну думку [2, с. 51]; активним та довгим перебуванням користувачів у віртуальному просторі Інтернет; суспільно-педагогічними потребами суспільства, що зумовлені підготовкою сучасних фахівців [4, с. 118] тощо.

Слід зазначити, що сьогодні медіаосвіта у закладах вищої освіти в умовах постійного зростання технологічних потужностей [8, с. 30] є невід'ємною складовою навчального процесу. Вона дозволяє розвинути у студентів специфічні здатності та вміння [4, с. 116], сформувати певний рівень медіакультури [7, с. 26]; забезпечити соціалізацію студентів в умовах інформаційного суспільства [9, с. 162], позитивно вплинути на розвиток особистості взагалі.

Одним із засобів медіаосвіти є масові відкриті онлайн курси. Забезпечення ними принципів

відкритої освіти, часткова безкоштовність та доступність зробили їх потужним інструментарієм реалізації освіти впродовж життя, підвищення кваліфікації фахівців [3, с. 59], підвищення власної конкурентоспроможності через опанування та розвиток необхідних компетентностей.

Серед україномовних платформ найбільш розповсюдженими є EdEra, Prometheus, ВУМ. Як справедливо зауважив В. Осецький, вони співпрацюють з різними компаніями з метою створення вітчизняного освітнього контенту згідно образного напрямку [6, с. 90]. У нашому дослідженні ми звернемо увагу лише на онлайн платформу Prometheus, яка містить декілька онлайн курсів з медіаграмотності.

Курс «Медіаграмотність: практичні навички» є корисним для загального розуміння медіаграмотності. Через те, що Інтернет можна назвати віртуальним середовищем з великою кількістю різноманітної інформації, розробник курсу пояснює, як розрізнити правдиву інформацію та дезінформацію, приділяє увагу питанням правильного викладу інформації, розуміння того, як відбуваються процеси інформування, наслідки інформатизації, які фактори впливають на виникнення дезінформації, навіщо потрібні фейки та як їх розрізнити.

Онлайн курс має розвинену структуру, що складається з тематичних підрозділів. У підрозділі «Про курс» для ознайомлення пропонуються питання, які будуть розглянуті упродовж навчання, а також пояснюється мета створення подібних курсів. Висвітлюється принцип проходження курсу, уточнюється інформація про те, що він містить не лише теоретичні засади, а й практичні завдання, які передбачають виконання та оцінювання. У підрозділі «Кодекс Честі» висвітлені правила, яких необхідно дотримуватись. Вони регламентують користувачів надавати лише власні роботи, виконувати завдання самостійно без будь-якої допомоги, під час проходження курсу не надавати відповіді іншим користувачам та чесно виконувати завдання. У підрозділі «Як збільшити ваші шанси успішно завершити курс» надається декілька організаційних порад, таких як переглянути всі відео-лекції, активно приймати участь у обговореннях тощо.

Кожна навчальна тема онлайн курсу містить у собі чотири відео-лекції або інтерв'ю тривалістю приблизно 5-10 хвилин. За цей час лектор встигає окреслити мету означеної теми, проблемні питання та методи їх вирішення. На тиждень користувачам надається дві теми, після чого необхідно пройти тестування (по 5-6 питань до кожної теми) на основі прослуханої інформації.

Тестові питання задані логічно та точно, на кожне з них є лише одна правильна відповідь, яка була озвучена під час лекцій та відео занять. Користувачу надається дві спроби для проходження, після чого результати надсилаються на перевірку. Сертифікат можливо отримати за умови, якщо користувач позитивно виконає тестові завдання більш ніж на 61%.

Що стосується курсу під назвою «Медіаграмотність для освітян», то він також створений з метою ознайомлення із темою медіаграмотності. Його головною метою є спрямування уваги виладачів, вчителів та керівників закладів

освіти на розуміння та розвиток медіаосвітніх компетентностей. У цьому курсі розглядаються такі проблемні питання як розуміння терміну «медіа», «медіаграмотна людина», «кібербулінг», надаються рекомендації щодо захисту дитини від негативного інформаційного впливу тощо. Цей курс допоможе правильно зорієнтуватись у швидкому інформаційному потоці, який відбувається у мережі Інтернет, допомогти освітянам правильно використовувати інформацію, захистити себе від інформаційних небезпек та ін.

Цей онлайн курс має таку ж структуру, як і «Медіаграмотність: практичні навички». Він передбачає проходження протягом чотирьох тижнів, у кожному тижні висвітлено лише одну тему. На кожен тему надається близько 5-6 відео-лекцій, мастер-класів, тренінгів. Кожне заняття (відео) за часом становить близько 10-15 хвилин. До кожного відео слухачам пропонується додатковий матеріал, презентації та конспекти.

Тести (до кожної теми пропонується 10 тестових запитань) розроблені на основі інформації, яку було надана користувачам курсу під час занять. Різницею між тестовими завданнями курсу «Медіаграмотність для освітян» та «Медіаграмотність: практичні навички» є те, що у цьому курсі тестові завдання можуть мати не лише одну правильну відповідь. Це складає певні труднощі під час відповіді, адже у завданнях не прописується, що може бути декілька правильних відповідей. Для отримання сертифікату прогрес успішного проходження курсу повинен бути не менше 61%.

Цікавим є онлайн курс «Доступ до публічної інформації: від А до Я». У ньому надані відповіді на різні питання щодо публічної інформації та доступу до неї, пропонується пояснення до Закону України «Про доступ до публічної інформації», про права, які надає цей Закон. Викладачі курсу мають змогу з'ясувати для себе, що саме несе у собі термін «публічна інформація», які є різновиди та власне права людини стосовно доступу до такої інформації.

Курс має схожу структуру до вищезгаданих онлайн курсів, однак є певні відмінності. Насамперед перед ознайомленням з курсом надається два звернення до користувачів: «Приві-

тання від Наталії ПирчМусар» та «Привітання від Ірини Кушнір». Ці експерти наголошують на тому, що головною метою курсу є пояснення того, як саме використовувати надану інформацію, як необхідно захистити порушені права на доступ до інформації. Вони наводять життєві приклади та пропонують пройти цей курс для знання власних прав.

Курс складається з п'яти тижнів, на кожний з них користувачам надається дві-три теми для розгляду. Кожна з тем містить у собі по три відео, які тривають близько 10 хвилин. Після отримання певної інформації необхідно виконати завдання за допомогою спеціальної форми для обговорення. На запропоновані питання треба висловити власну точку зору або бачення вирішення проблеми, яку можна переглянути за посиланням. Також онлайн курс містить посилання на рекомендовані матеріали, забезпечуючи таким чином поглиблене вивчення теми.

Тестові завдання, які є обов'язковими після кожного тижня навчання, складаються з 10 питань та оцінюються у 20 балів. Перевагою цього курсу є те, що у завданні чітко прописується питання, також вказується потрібність у наданні декількох варіантів відповідей. Для отримання сертифіката необхідно дати правильні відповіді на 60% або більше тестових завдань.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Отже, реалії інформаційного суспільства актуалізують потребу в набутті спеціальних компетентностей, пов'язаних з критичним ставленням до інформації. Медіаосвіта допомагає вирішити проблему розвитку медіаграмотності споживачів інформації в інформаційному просторі. Одним із засобів реалізації медіаосвіти є платформи масових відкритих онлайн курсів, на яких розташовані курси з медіаграмотності. Освітній проект Prometheus пропонує скористуватися трьома тематичними курсами «Медіаграмотність: практичні навички», «Медіаграмотність для освітян», «Доступ до публічної інформації: від А до Я». У подальшому передбачається отримати емпіричні дані щодо впливу зазначених онлайн курсів на рівень інфо-медійної грамотності здобувачів вищої освіти.

Список літератури:

1. Білан Н.І. Соціальні комунікації в інформаційному суспільстві. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2014. № 56. С. 171–175.
2. Іванов В.Ф., Шкоба О.Я. Медіаосвіта та медіаграмотність: визначення термінів. *Інформаційне суспільство*. 2012. № 16. С. 41–52.
3. Кузьменко Г., Хорольський О. Масові відкриті онлайн-курси у контексті трансформації вищої освіти України. *Педагогічні науки*. 2015. № 63. С. 56–61.
4. Курліщук І.І. Медіаосвіта студентства у сучасних соціально-педагогічних тенденціях і проблемах. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2013. № 3. С. 113–120.
5. Олексенко Р.І. Вплив комунікацій на ціннісні орієнтири особистості. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2015. № 62. С. 65–73.
6. Осецький В.Л., Татомир І.Л. Роль масових відкритих онлайн-курсів у сучасному освітньому ландшафті. *Економіка України*. 2017. № 12. С. 86–98.
7. Семенов О., Ячменик М. Мовно-методична підготовка майбутнього вчителя-словесника до використання засобів медіаосвіти : монографія. Суми : Видавництво СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2019. 211 с.
8. Фатеева Д.М. Використання медіаосвітніх технологій у процесі підготовки студентів нефілологічних спеціальностей до професійної діяльності. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Києво-Могилянська академія. Сер. : Педагогіка*. 2012. № 209. С. 26–31.
9. Шаров С.В. Медіаграмотність як чинник розвитку соціальної компетентності майбутніх учителів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр.* 2019. Т. 2. № 65. С. 160–163.

References:

1. Bilan, N.I. (2014). Sotsialni komunikatsii v informatsiinomu suspilstvi [Social communications in the information society]. *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky*, vol. 56, pp. 171–175.
2. Ivanov, V.F., & Shkoba, O.Ya. (2012). Mediaosvita ta mediahramotnist: vyznachennia terminiv [Mediaeducation and medialiteracy: definition of terms]. *Informatsiine suspilstvo*, vol. 16, pp. 41–52.
3. Kuzmenko, H., & Khorolskyi, O. (2015). Masovi vidkryti onlain-kursy u konteksti transformatsii vyshchoi osvity Ukrainy [Mass open online courses in the context of the transformation of higher education in Ukraine]. *Pedahohichni nauky*, vol. 63, pp. 56–61.
4. Kurlishchuk, I.I. (2013). Mediaosvita studentstva u suchasnykh sotsialno-pedahohichnykh tendentsiakh i problemakh [Media education of students in modern socio-pedagogical trends and problems]. *Visnyk Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky*, vol. 3, pp. 113–120.
5. Oleksenko, R.I. (2015). Vplyvkomunikatsiynatsinnisnioriientyryosobystosti [The influence of communications on the values of the individual]. *Humani-tarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, vol. 62, pp. 65–73.
6. Osetskyi, V.L., & Tatomyr, I.L. (2017). Rol masovykh vidkrytykh onlain-kursiv u suchasnomu osvitnomu landshafti [The role of mass open online courses in the modern educational landscape]. *Ekonomika Ukrainy*, vol. 12, pp. 86–98.
7. Semenoh, O., & Yachmenyk, M. (2019). Movno-metodychna pidhotovka maibutnoho vchytelia-slovesnyka do vykorystannia zasobiv mediaosvity: monohrafiia [Linguistic and methodical preparation of the future teacher-vocabulary for the use of means of media education: monograph]. Sumy: Vydavnytstvo SumDPU imeni A.S. Makarenka, 211 p.
8. Fatieieva, D.M. (2012). Vykorystannia mediaosvitnikh tekhnolohii u protsesi pidhotovky studentiv nefilohichnykh spetsialnostei do profesiinoi diialnosti [The use of media educational technologies in the process of preparing students of non-philological specialties for professional activity]. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu Kyievo-Mohylianska akademiiia. Ser.: Pedahohika*, vol. 209, pp. 26–31.
9. Sharov, S. (2019). Mediahramotnist yak chynnyk rozvytku sotsialnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv [Media literacy as a factor for the development of social competence of future teachers]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitniish kolakh: zb. nauk. pr., T. 2*, vol. 65, pp. 160–163.